

Artikel 10. Slotartikel van de 10-delige serie over dyslexie

In de afgelopen 9 artikelen zijn enkele belangrijke onderwerpen m.b.t. dyslexie aangestipt. In dit artikel worden afsluitende opmerkingen gemaakt zoals over de kwaliteitskaart goed leesonderwijs en: en dan blijken ze in het voortgezet onderwijs opens dyslexie te hebben, en: hoe bepaal je het leesniveau van de zittenblijvers in groep 3 en de verwarring rond de leesbegrippen.

1. En dan blijken ze in het voortgezet onderwijs opeens dyslexie te hebben

In de social media kun je veel voorbeelden aantreffen van ouders die melden dat ze het altijd al wisten dat hun kind dyslexie heeft, maar dat het basisonderwijs dat ontkende en dat men nu het kind in het voortgezet onderwijs zit, toch gelijk heeft gekregen.

Vaak komt men dan ook met verwijten naar het basisonderwijs. Een enkele keer komt het voor dat de dyslexie door onzorgvuldigheid van het basisonderwijs niet is onderkend, maar meesstal is dat niet geval omdat de basisscholen zich toch wel houden aan de geldende criteria en als het kind niet voldoet aan die criteria, is er geen sprake van dyslexie.

Waarom heeft het kind dan wel in het voortgezet onderwijs dyslexie? Ik heb zelf een aantal van die situaties meegemaakt en daar is mij opgevallen dat men in het voortgezet onderwijs soms wel erg makkelijk het d-woord in de mond neemt. Men laat kinderen een dictee maken en bij een x-aantal fouten wordt de term dyslexie gehanteerd. Ook verschillen de onderzoeksinstellingen in de mate waarin ze zich aan de criteria houden. Bij de spelling gaat het voor een deel om kinderen met dyslexie, maar ook voor een deel om ontoereikend dictegedrag (niet nadenken voordat een woord opgeschreven moet worden). Bovendien hanteert men ook klakkeloos DMT-criteria. Als een kind op de DMT 214 woorden lees en men leest de E af, dan kan het haast niet anders, zo redeneert men, dan dat het gaat om ernstige leesproblemen. Men vraagt zich niet af of 214 woorden qua redzaamheid eigenlijk wel een voldoende vaardigheidsniveau is. Ik heb er geen tijd voor, maar het zou zinvol zijn dat iemand eens een onderzoek doet naar de achtergronden van het gebruik van het dyslexie-label in het voortgezet onderwijs. Ook moet dan maar eens onderzocht worden hoe zorgvuldig men daar met de criteria omgaat en moet gekeken worden in de gevallen waarin er wel onzorgvuldigheid in de basisschool is geweest, hoe het omgaan met de lees/spellingproblemen daar heeft plaatsgevonden. In het gehele voortgezet onderwijs (VMBO, Havo en VWO) heeft 13% van de leerlingen een dyslexieverklaring. Dat kan nooit kloppen.

2. Goed leesonderwijs

Door Bosman, van der Leij en Vernooij wordt steeds gesteld dat er bij de groep kinderen met dyslexie ook veel kinderen zitten zonder dyslexie omdat ze met beter onderwijs ook beter hadden leren lezen en spellen. Die auteurs

onderbouwen eigenlijk onvoldoende wat dan goed leesonderwijs is. Er zijn ook geen handige instrumenten om dat vast te stellen. Vanuit Pravoo hebben we het initiatief genomen om zo'n kwaliteitskaart te ontwikkelen voor de zorgniveaus 0 t/m 4.

Daarvoor hebben we contact gezocht met de IJsselgroep en met hen ontwikkelen we zo'n kaart. Die kunt u t.z.t. gebruiken om uw eigen leesonderwijs te beoordelen en eventueel bij te stellen.

3. Zittenblijven in groep 3; hoe telt dat?

Als kinderen in groep 3 blijven zitten, is het de vraag of je ze bij het lezen moeten leggen tegen de meetlat van M4 of M3?

De visie binnen het redzaamheidsproject is dat de kinderen die zijn blijven zitten in groep 3 beoordeeld moeten worden met de normen van groep 3 (M3 of E3) Voor spelling geldt dezelfde visie, maar ook voor rekenen.

De vier hoofdargumenten

3.1 Het kind krijgt geen groep 4 onderwijsaanbod

Stel een kind is zwak en blijft zitten. Dan krijgt het in groep 3 aangepast onderwijs. Het kind doet voor een deel ook met groep 3 mee en de eisen van groep 4 worden niet aan dat kind gesteld. Het krijgt ook geen groep-4-leeraanbod. Je kunt ook niet verwachten dat het aan de groep-4-normen voldoet. Het krijgt immers onderwijs met als doel dat het minimaal het eindniveau van groep 3 moet beheersen (en als het kan iets meer). Dat pleit er voor om het kind in groep 3 te vergelijken met die andere kinderen in groep 3 en moet je in februari de M3 toetsen afnemen (kaart 1 en 2) en de M3-eisen stellen. Aan het eind van (de tweede keer groep 3) hanteer je de normen van eind groep 3. (kaart 1, 2 en 3)

3.2 Het zandzakjesverschijnsel van groep 4

Groep 4 is een bijzondere groep omdat in de eerste helft van groep 4 de grootste versnelling plaats vindt op het gebied van de leesontwikkeling. Ongeveer 25% van de leesontwikkeling vindt plaats in de eerste helft van groep 4. Dat heeft o.a. te maken met het *zandzakjesverschijnsel*. Hierbij gaat het om de metafoor van de gasluchtballon van vroegere tijden. Als men de ballon wilde laten stijgen dan deed men dat door zandzakjes uit de mand te gooien. Iets dergelijks vindt ook plaats in groep 4 omdat uit groep een deel van de zwakke

lezers zijn verdwenen. Die kinderen zijn immers in groep 3 blijven zitten. De normen van het Cito zijn dan ook bepaald door onderzoek onder kinderen die voor het eerst in groep 4 zaten en de zittenblijvers van groep 4. Bij het redzaamheidslezen zijn de normen bepaald op de kinderen die voor het eerst in groep 4 zitten. De reden om voor de zittenblijvers in van groep 3 niet de normen van M4 te hanteren heeft te maken met het feit dat de zittenblijvers uit de normgroep 'gegooid' zijn. De normen zijn hoog en het is dan voor de hand liggend dat bij het hanteren van groep 4-kinderen bij de zittenblijvers in groep 3 die kinderen zeker weer een D of E scoren.

Ik heb gemerkt dat sommigen moeite hebben met het woord zandzakjes, omdat het denigrerend overkomt en men denkt dat ik de leerkrachten verwijt dat kinderen te makkelijk blijven zitten in groep 3. Dat is niet het geval. Ik ben vaak wel een voorstander van het geven van verlengde leertijd aan kinderen, vooral als de basis van de leesvaardigheid niet goed tot stand is gekomen. Ik hoop dat duidelijk is dat de ontwikkeling in de eerste helft van groep heel opmerkelijk is.

3.3 Het argument van de functionele herstart

Stel dat een zittenblijver nu in groep 3 even goed scoort als de andere kinderen in groep 3, dan kan het best zo zijn dat het na deze herstart goed komt en dat het kind het nu verder op kan pikken. Dat zal niet voor alle kinderen gelden, maar wel voor een deel. Stel je hebt bij die zittenblijver in groep 3 de drie 3 DMT-toetsen afgenomen en je stelt de M4-eisen dan stel je eigenlijk te hoge eisen. Je hebt het kind immers in groep 3 gelaten. Dan is het zittenblijven bij voorbaat al mislukt. Sommige kinderen zullen baat hebben van de verlengde leertijd en worden niet onnodig als een kind met dyslexie gediagnosticeerd. Het hanteren van normen die bij de didactische leeftijd passen zal ook al een bijdrage leveren aan de (te) hoge preventie van dyslexie.

3.4 De psychologische redenen

Een zittenblijver in groep 3 beoordelen met de normen van groep 4 geeft naar het kind toe een onjuist signaal af. Het kind is al blijven zitten, doet nu zijn

best en leest bijvoorbeeld net zo goed als de groepsgenoten in groep 3, maar toch hoort het dat dat niet genoeg is.

3.5 De visie van het NKD

Bij het NKD vindt men dat u gewoon door moet tellen. Dat heeft zeker invloed op de prevalentie van dyslexie en moet worden afgewezen vanwege de door mij aangegeven argumenten.

Op de website <https://www.pravoo.net/> staat onder het vakje Redzaamheidslezen op de homepagina het hele artikel over dit onderwerp en geven we ook commentaar op het NKD-standpunt.

4. Verwarring rond de leesbegrippen

Omdat er nogal wat verwarring is m.b.t. het hanteren van de leesbegrippen, volgt onderstaande een poging die verwarring op te heffen.

1. Snel lezen

Het leesgedrag dat een kind vertoont als je het de opdracht geeft snel te lezen. Daarbij ontstaat er een vorm gejaagd lezen, waarbij heel vaak de woorden er in staccato uitkomen. Sommigen noemen dat ook het blaffen van woorden. Het is een volstrekt onnatuurlijke vorm van lezen. Snel lezen wordt ook wel racelezen genoemd is niet functioneel.

2. Vlot lezen

Dit is de meest verwarrende term omdat sommigen hieronder verstaan het voordrachtslezen en anderen bedoelen eigenlijk gewoon het snel lezen. (zie o.a. Vernooy en v.d. Mortel) Opvallend is dat de gebruikers van deze term geen normen bieden voor vlot lezen en omdat ze uiteindelijk toch de scores op de DMT bedoelen, kunnen ze het beter *snel lezen* noemen. Vaak meldt men dat vlot lezen nodig is voor begripend lezen. Dat is een mythe; kinderen die vlot (eigenlijk dus snel) lezen presteren even goed op begripstoetsen dan kinderen die -gewoon lezen-. Gewoon lezen is goed genoeg. Vlot lezen klinkt vlot, maar is een onbruikbare term omdat het niet goed gedefinieerd is.

3. Vloeiend lezen

Dit is het lezen zonder haperingen waarbij de woorden er in een doorgaand ritme 'uitkomen'. Alle woorden zijn dan evengoed geautomatiseerd.

4. Voordrachtslezen

Bij deze vorm van lezen is de inhoud van de tekst waar te nemen in:

- het melodisch aspect: omlaag of omhoog gaan met de stem
 - het temporele aspect: sneller of langzamer spreken
 - het dynamische aspect: nadruk leggen op bepaalde de woorden/zinsdelen
 - het rolaspect: de stem aanpassen aan de verschillende rollen in de tekst
- Er wordt hier en daar wel wat overdreven waarde gehecht aan deze vorm van lezen alsof een kind een tekst niet begrijpt als het dit niet goed doet. U kunt ook stil een roman goed meebeleven zonder dat u hardop leest en bovendien zijn er ook veel zakelijke teksten waarbij er geen sprake hoeft te zijn van voordrachtslezen,

5. Vlug lezen

Bij de toetsinstructie bij de EMT (ook wel de Brus genoemd) krijgen de kinderen o.a. de opdracht vlug te lezen. Uiteindelijk komt dat neer op snel lezen.

6. Duidelijk lezen

Lezen met de juiste articulatie. Bij een vorige versie van de DMT kregen de kinderen de opdracht vlug en duidelijk te lezen. Nauwkeurig hoeft niet, als het maar vlug en duidelijk was.

6. Gewoon lezen

Dit is het lezen in een gewoon leestempo zoals dat bij het redzaamheidslezen gebeurt en dat is een snelheid van 1 woord per seconde.

Bruikbaarheid

Bruikbaar zijn de termen: het ongewenste snel , vloeiend, voordrachtslezen, duidelijk en gewoon lezen. **Vlot en vlug zijn onbruikbare termen.**

Specifieke termen

Naast deze termen heb je ook nog:

- onnauwkeurig lezen, andere bestaande woorden lezen dan er staan
- onnauwkeurig lezen, andere niet bestaande woorden lezen dan er staan
- corrigerend lezen: zich zelf steeds verbeteren tijdens het lezen
- woorden overslaan bij het lezen

- woorden verplaatsen tijdens het lezen
- haperend lezen (het ritme wordt onderbroken omdat het kind een woord tegenkomt dat het veel minder goed kan decoderen dan de andere woorden.
- spellend lezen
- turend lezen (lang op een woord turen) of heel erg traag lezen (langer dan twee seconden per woord)
- gejaagd lezen
- buiten of naast de adem lezen
- herhalend lezen (vaak woorden twee keer zeggen)

Slotopmerkingen

1. In de voorafgaande serie van 10 artikelen heb ik enkele belangrijke thema's aan de orde gesteld. Er valt natuurlijk wel meer over te zeggen (dat gaat ook zeker wel gebeuren), maar nu heb ik het in elke geval tot 41 pagina's kunnen beperken. In de rapporten in het kader van het redzaamheidslezen komen nog wel andere zaken aan de orde.
2. Er zijn nu twee artikelenseries verschenen op LinkedIn, nl. over Echt kleuteronderwijs en Dyslexie. Een derde serie van 10 artikelen zal gaan over gedragsproblemen.
3. Ga naar <https://www.pravoo.net/> met daarop veel artikelen en veel andere artikelen die u gratis kunt downloaden. Op die site komt ook het laatste nieuws tegen op dit gebied en er staan er nog veel plannen op stapel. Daar hoort u t.z.t. het fijne wel van. Op de homepagina van deze site staat onderaan een contactmogelijkheid om vragen te stellen.

Hartelijk dank voor uw belangstelling en succes met uw werk.